

Tre innvendinger mot Hauges teori om ungdomskriminaliteten

Av vitenskapelig assistent CECILIE HØIGÅRD

Det er all grunn til å hilse Ragnar Hauges bok „Kriminalitet som ungdomsfenomen“ velkommen. Den representerer det første forsøk i Norge på å gi en samlet teoretisk forklaring på årsakene til ungdomskriminaliteten. Men nettopp fordi boka i så måte representerer en milepel for norsk kriminologi, blir uklare eller ufullstendige punkter i teorien viktige. Jeg vil i denne artikkelen ta for meg tre ulike innvendinger mot punkter i teorien som etter mitt skjønn gjør den haltende.¹⁾ Disse punktene bør avklares ved en videre bearbeiding av teorien.

I. Den første innvendingen retter seg mot et misforhold mellom teoretisk forklaring og empirisk bevis.²⁾

Begrepet kultur impliserer et sosialt system, f. eks. i form av en ungdomsgjeng (det være seg en løs eller fast gjengdannelse). Kultur er noe man erhverver seg i samhandling med andre individer. Hauge sier selv om begrepet: „Kulturbegrepet brukes oftest om de kunnskaper, trossetninger, verdier, normer, oppfatninger og andre kulturelle elementer man finner alment utbredt innenfor en nasjonalstat“ (s. 32). Lengre ut i boka viser han at det også er fruktbart å benytte kulturbegrepet om mindre sosiale system enn nasjonalstaten. Men Hauge glemmer at fruktbarheten er avhengig av *at man holder det sosiale system konstant* når man skal gi en beskrivelse av en bestemt delkultur. Et hovedpoeng i teorien er at en kriminell delkultur ikke eksisterer som annet enn enkelte perifere gjengmedlemmers *opplevelse* av en kriminell delkultur, en opplevelse som hviler på feiltolkninger og selektiv persepsjon; opplevelsen er ingen adekvat opplevelse av hva delkulturen står for. For å vise dette refereres en del undersøkelser (s. 107—118) som alle inneholder det samme poeng, nemlig at ungdommen tror at de andre ungdommer er mindre konvensjonelle enn de selv er, og applisert på kriminalitet, at de andre har flere lovstridige normer enn de selv har. Dette er av ulike forfattere karakterisert som „fiktivt sosialt trykk“ og „den store flertallsmisforståelsen“. Hauge har intet

¹⁾ En samlet vurdering av boka er gitt i dette tidsskrift 1970 s. 204 av amanuensis Sv. Gram Jensen.

²⁾ Denne innvendingen rammer også andre kriminologiske avhandlinger på jakt etter „fangekulturen“, eks. Mathiesen (1965).

å innvende mot disse betegnelsene. Men felles for *samtlig*e av disse undersøkelsene er at de bygger på utsagn som er framkommet innenfor et meget spesielt sosialt system, der den unge møter en forsker. Dette sosiale system er svært forskjellig fra det sosiale system en ungdomsgjeng representerer. Problemet oppstår når man bruker holdninger som er fremkommet innenfor det ene sosiale systemet til å bevise noe om holdninger innenfor det andre systemet. Cohen (1955) gir en glimrende beskrivelse av kulturdanning i en gruppe:

„By a causal, semiserious, noncommittal or tangential remark I may stick my neck out just a little way, but I will quickly withdraw it unless you, by some sign of affirmation, stick *yours* out. I will permit myself to become progressively committed but only as others, by some visible sign, become likewise committed. The final product, to which we are jointly committed, is likely to be a compromise formation of all the participants to what we may call a cultural process, a formation perhaps unanticipated by any of them. Each actor may contribute something directly to the growing product, but he may also contribute indirectly by encouraging others to advance, inducing them to retreat, and suggesting new avenues to be explored. *The product cannot be ascribed to any one of the participants*; it is a real “emergent” on a group level“ (s. 61, min utheving).

Det sosiale spill som Cohen her beskriver, vil variere i innhold og intensitet, avhengig av det sosiale system det fungerer innenfor. Det er rimelig å anta at dette spillet vil variere med systemdeltakernes forventninger til hverandre, formålet for samvær mellom deltakerne, intimitet og trygghet mellom deltakerne, deltakernes opplevelse av hvor bindende holdningene er for fortsatt samvær, og med systemets varighet. Intervjusituasjonen og gjengsituasjonen vil atskille seg fra hverandre på de fleste av disse variabler ved sosiale systemer. Man kan derfor ikke forvente at kulturen innenfor disse to sosiale systemene skal være identiske. Som eksempel på dette problemet kan nevnes en referert undersøkelse av to skoleklasser foretatt av Ingrid Eide Galting (s. 110). Undersøkelsen viser at de unge tror om hverandre at de andre unge er mer positivt innstilt til bråk enn de selv er i intervjusituasjonen. Hauge konkluderer med at „det blant ungdom er en tendens til å tillegge de jevnaldrende mer ekstreme oppfatninger eller mer avvikende atferd i forhold til det konvensjonelle samfunnsyn *enn disse i realiteten har*“ (s. 110, min utheving). Men vi vet ikke noe om disse unges holdninger i og for seg, løsrivet fra enhver konkret situasjon, vi vet derimot noe om hvilke holdninger de har eksponert innenfor et spesielt sosialt system bestående av en intervjuer og den unge informant. Det er ikke vanskelig å forestille seg at holdningen til bråk er

vidt forskjellig i en formell og upersonlig intervjusituasjon og i en opphisset, spennende klasesituasjon. Det er på en måte merkelig at Hauge ikke selv ser variasjoner i de sosiale systemer som problematiske, for selv sier han (s. 100): „Dersom vi skal kunne kartlegge delkulturen i en gruppe, er det derfor ikke tilstrekkelig å observere gruppemedlemmenes atferd eller oppfatninger isolert sett. Det vi må observere er verbal og ikke-verbal atferd slik den kommer til uttrykk innenfor eller i relasjon til gruppen. Det er *bare* (min utheving) gruppemedlemmenes atferd i egenskap av gruppemedlemmer som kan danne basis for generaliseringer om delkulturens innhold“. Men det er nettopp denne feilen Hauge gjør, han generaliserer fra gruppemedlemmenes holdninger og atferd isolert fra ungdomsgruppen over til den kriminelle delkultur, og reduserer ved hjelp av denne bevisførselen delkulturen til en fiksjon i enkelte perifere medlemmers bevissthet. Skal man finne støtte for teorien i empirien, må man ved videre utarbeiding gå en av to veier. Enten må man samle inn data i gjengsituasjonen (den refererte undersøkelse av Short, Strodbeck og Cartwright, s. 98, tyder på at empirien *ikke* vil støtte teorien på dette punktet). Eller man må argumentere for at manifestasjoner av verdier og normer innenfor et sosialt system er mer *egentlige* og *virkelige* enn slike manifestasjoner innenfor et annet sosialt system. Man får ofte følelsen av at dette er den underliggende filosofi i boka. Men dette fører en opp i store problemer. For det første må man da finne rimelige kriterier på at en menneskelig manifestasjon er mer virkelig enn en annen menneskelig manifestasjon. For det andre løsriver man normer og verdier fra den kontekst de virker innenfor, og gjør dem statiske, absolutte og abstrakte.

II. Den andre innvendingen retter seg mot en mindre sentral del av teorien. Også denne innvendingen er rettet mot et misforhold mellom teori og empiri. Siden det er et hovedpoeng hos Hauge at opplevelsen av en kriminell delkultur beror på feiltolkninger, prøver han å vise at det er medlemmer med liten kontaktflate til de andre gjengmedlemmene som begår mest kriminalitet. Disse er mest utsatt for å feiltolke andres atferd, verbal eller ikke-verbal, siden de har mindre sjanse til å få korrigert sine oppfatninger i et samhandlende feedback-system. En slik svakt utviklet kontaktflate kan ha sine røtter i to forhold: a) Gruppen som sådan er dårlig integrert og b) enkelte medlemmer er dårligere integrert i gruppen enn andre. Hauge vil finne støtte for sin teori dersom han klarer å vise at kriminelle gjenger representerer løsere gruppedannelser enn andre gjenger, og at det er de perifere medlemmene i gjengen som har den største kriminalitetshyppighet. Det første leddet finner han skikkelig

støtte for i empirien. Men ved det andre leddet er ikke empirien så skreddersydd til teorien, og Hauge foretar etter mitt skjønn en overforenkling for å få virkeligheten til å passe til kartet. Den type empiri han støtter seg til i siste ledd er empiri som viser et samband mellom *lav sosial status i gruppen* og *høy kriminalitetsfrekvens*. Dermed setter han uten noen diskusjon likhetstegn mellom lav sosial status og dårlig integrasjon i gruppen: „Og som indeks på integrasjon i gruppen, vil vi basere oss på vedkommendes status i gruppen“ (s. 133), og: „Men de (refererte undersøkelser) peker alle i samme retning — at jo lavere et medlems status er innenfor en kriminell gjeng, jo mer kriminell vil han være. Eller dersom vi tar status som indeks på integrasjon — at jo dårligere et medlem er integrert i en kriminell gjeng, jo mer kriminell vil han være.“ (s. 139). Men hvorvidt det er en slik sammenheng mellom lav integrasjon og lav status i en gruppe er et empirisk spørsmål, såfremt man da ikke definerer sine begrep slik at det ene er avhengig av det andre. Hauge sier ikke eksplisitt hva han legger i at en person er dårlig integrert i en gruppe, men av fremstillingen fremgår det at god integrasjon betyr noe i retning av dyp og intensiv kontakt med de andre gruppemedlemmene, noe som i og for seg ikke trenger å henge sammen med sosial status i gruppen. Hvis man derfor vil ta undersøkelser fra det ene område (her sosial status) til inntekt for et resonnement der det andre område (her manglende integrasjon) inngår, har man også bevisbyrden for at de to fenomenene samvarierer på en slik måte som teorien tilsier. Denne bevisførselen mangler i Huges fremstilling. En type resonnement tyder imidlertid på at en slik bevisførsel vil være vanskelig. I „Street Corner Society“ peker Whyte (1943) på at en nødvendig forutsetning for at et gjengmedlem skal bli gjengleder er at vedkommende har en bred kontaktflate *utenfor* gjengen. Dette var en av de ting som ga Whytes hovedperson, Doc, status innad i gjengen. Men dette kan også føre til at lederen har en mindre hyppig kontakt med de andre gjengmedlemmene enn de har seg imellom, fordi han har andre ressurser å øse av når det gjelder behovet for menneskelig kontakt. På denne måten vil han være „dårlig“ integrert i Huges betydning av ordet, og samtidig ha høy sosial status. De dårligere stilte gruppemedlemmer derimot har kanskje bare denne gjengen å ty til, en stor del av deres tilværelse vil derfor finne sted innenfor gruppen. De vil være godt integrerte i gruppen, samtidig som de vil ha lav sosial status på grunn av manglende statusgivende bekjentskaper utenfor gruppen. Dersom det er denne sammenhengen mellom integrasjon og status i en gruppe, kommer man ut med det motsatte resultat av Huges, det er de med lav status og *god* integrasjon i gruppen som er de mest kriminelle, og dette er samtidig de personer som

på grunn av sin hyppigere kontakt er *mindre* utsatt for å feiltolke de andre gruppelemmene. Da er det mindre sannsynlig at kriminalitet er et resultat av et fiktivt forventningspress. Dersom man finner den ovenfor skisserte sammenheng mellom status og integrasjon, må teorien omarbeides på dette punktet. En videre utbygging innenfor teoriens ramme må forkaste begrepet integrasjon som forklaring og erstatte det med de enkelte medlemmers plass i *kommunikasjonsnettet* i gruppen. Man må undersøke om følgende resonnement er holdbart: Lederen vil være den toneangivende i gruppen når det gjelder normer for atferd. Siden han er en mindre hyppig deltaker i gruppen, vil de vanlige medlemmer ha mindre sjanse til å få en korrekt oppfatning av *hans* normer og verdier, ikke på grunn av disse lavstatusmedlemmenes manglende integrasjon, men på grunn av lederens manglende integrasjon. Han kan kompensere dette med sin nøkkelstilling i kommunikasjonssystemet, de vanlige medlemmene vil være frarøvet dette korrektivet. Dette punkt bør bringes til klarhet ved videre utarbeiding av teorien.

III. Den tredje innvendingen er rettet mot teoriens begrensning. De amerikanske teoretikere som Hauge bygger på, har vært flinke til å se etter samspillet mellom gjengkulturen og kulturen til storsamfunnet som omgir disse gjengene. Man kan være mer eller mindre fornøyd med svarene de gir, men de har i det minste hatt øynene åpne for problemstillingen, dette gjelder i særlig grad Cohen, Cloward og Ohlin. Hauge har i liten grad tatt vare på denne gode forskningsstradisjonen. Han har en del betraktninger om kjønnsforskjeller og tidsvariasjoner i kriminalitet, bortsett fra disse betraktningene er det trukket en tykk ring rundt gjengen, den betraktes isolert og løsrevet fra samfunnet³). Derfor får vi vite lite om hvorfor feiltolkningene tar akkurat de retninger de gjør, og om det er noen sammenheng mellom denne (imaginære) delkulturen og storsamfunnets kultur. Synspunktene til andre forskere som Christie (1968) og Roszak (1969) om ungdomskulturen som en *reaksjonsdannelse* mot samfunnet er ikke ivaretatt i teorien. Tvert om, teorien bygger implisitt på en harmonimodell, der man får inntrykk av at dersom bare ungdommen „snakket skikkelig ut“ med hverandre, ville ungdomskriminaliteten være en saga blott. Men årsakene til ungdomskriminalitet og innholdet i ungdomskulturen kan ikke bare søkes hos ungdommen selv, men må sees i sammenheng med konflikter ellers i samfunnet.

³) Dette punktet er videre utarbeidet i mitt eget arbeid: Kriminologiens politiske funksjon, s. 22—29.

Tross disse tre innvendingene er det en stimulerende og viktig bok Hauge har skrevet. Fordi boka er viktig, blir imidlertid også mulige innvendinger viktige, fordi teorien danner et godt arbeidsgrunnlag for videre teoretisering. Klarer man ved en videre bearbeiding å inkorporere svarene på disse tre innvendingene, er man etter mitt skjønn kommet et langt stykke videre i forståelsen av ungdomskriminaliteten.

Cecilie Høigård.

LITTERATUR

- Christie, Nils: *Langhåret livsstil*. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap. 1968, s. 123—136.
- Cohen, Albert K.: *Delinquent Boys*. Glencoe, Illinois, 1955, 202 s.
- Hauge, Ragnar: *Kriminalitet som ungdomsfenomen*. Oslo, 1970, 199 s.
- Høigård, Cecilie: *Kriminologiens politiske funksjon*. Oslo, 1970, Stensil, 61 s.
- Mathiesen, Thomas: *The Defences of the Weak*. London, 1965, 259 s.
- Rozsak, Theodore: *The Making of a Counter Culture*. New York, 1969, 303 s.
- Whyte, William Foote: *Street Corner Society*. Chicago, 1943, 284 s.